

Pesništvo in svetništvo

V oktobru l. 1925 je napisal znani francoski modernistični pesnik in dramatik Jean Cocteau svojemu prijatelju filozofu neotomistu Jacquesu Maritainu dolgo pismo (objavljeno l. 1926 kot posebna, 64 strani obsega- jča brošura, v založbi Stock, Paris), v katerem skuša obrazložiti svoj odnos do Boga. Kot prolog pisma stoji sledeča beležka: »Rim, l. 1917, okrog velike noči. — Po petnajstih dneh dela na »Parade«, ki nama ni dalo ničesar drugega pogledati, se sprehajava, Picasso in jaz. — Picasso: Oglejva si tole cerkev. (Cerkev je polna vernikov, kandelabrov, muzike in molitve. Obisk nemogoč.) — Jaz: Obiščiva drugo. (Ista reč. Dolgo hodiva molče.) — Picass- o: Živiva kakor psi.«

Cocteau pripoveduje o sebi in o načinih, s katerimi ga je Bog pritegoval nase; pri tem razkriva dušo pesnika, potepuha, morfinista in vendar — naj- prej pesnika, ki je božji vajenček. Predaleč bi nas vedlo, če bi hoteli iskati poti v podrobnosti te čudovite izpovedi modernega pesnika in bogoiskatelja. Tudi iz Maritainovega odgovora, ki je datiran v januarju 1926 (in je izšel prav tako kakor Cocteaujevo pismo v posebni brošuri pri istem založniku), hočemo navesti samo Maritainovo definicijo poezije in svetništva.

»Umetnost se slabo brani pred nečistim angelom, ki jo tepe in hoče izkoristiti za svoje samoljubje vse: srce, ki poklanja samo sebe v dar, njegovo slabost, in Boga samega. Predobro veva to, dragi moj Jean, povsod vidiva to komedijo, ki ji pripravlja religiozno prebujenje v književnem svetu novo dobo in novo hrano, zakaj debeluhi in suhci iz vsega delajo dobiček.

»Toda prav tako dobro veva, da bodo cestninarji in nečistnice prej prišli v nebeško kraljestvo kot mnogi pravičniki, ki so zadovoljni sami s seboj. Tako nam izpričuje Gospod. Med njimi je našel več srčne nedolžnosti kot pri kaznistih v templju.

»Kar prirojeno ljubezen kratkomalo zaustavi, to je napuh duha. Naj je umetnikova domišljavost še tako vidna, navadno ostane otročja in ne doseže takšne višine pregrehe. Umetnik se ne zanese na svoje zveličanje, on ve, da plačuje težko desetino od mete, kopra in kumina, in da ni nič boljši od drugih ljudi: usmiljenje ima tu široko polje.

»V umetniku je literat: srce na dve plati, glumač, ki hoče Boga prevariti.

»Je pa v njem tudi rokodelec, časih poet: Stvarnikov vajenec.

»Boga ne moreš prevariti, On zaničuje literaturo. Ljubo mu je Satiejevo modro oko.

»Mar smo dovolj govorili o Satijevih mistifikacijah? V glasbenem veselju so bile prav takšne narave kakor sv. Filipa Nerija v veselju milosti. Evo, tu je živa točka: umetnost simbolizira z milostjo. Med svetom poezije in svetosti vlada razmerje analogije, in ta izraz uporabljam z vsem poudarkom, ki mu ga dajejo metafiziki, z vsem, kar pomeni zanje kot so- rodnost in kot razdalja. Vse zmote izhajajo iz tega, ker ne znamo gledati to analogijo; eni napihujejo podobnost, zamenjujejo poezijo z mistiko, drugi jo slabijo, označujejo poezijo kot rokodelstvo, kot mehanično umetnost.

»Le-ta je pa od zgoraj, ne ravno kakor milost, ki je bistveno nadnaravna in smo po nji deležni tistega, kar je Bogu samemu lastnega, pač pa kot najvišja naravna¹ podobnost delavnosti božje. »Naša umetnost,« pravi Dante, »je božji vnuk.« Ne samo, da izhaja iz čistega pratipa umetnosti, ki je ustvarila svet; kdor hoče imeti pojem o njeni žlahtnosti, si mora tudi predočiti skrivnost Besede: zakaj inteligenca kot taka je rodovitna, in ako ne more roditi drugačnega jaza kot v Bogu, hoče zaploditi vsaj delo, narejeno po naši podobi in v katerem se preživi naše srce.

»Je inspiracija nadnaravnega reda, v katero pridemo po darovih sv. Duha, in katera predpostavlja milost; le-ta dviga svete duše v nadčloveški način delovanja in to je mistično življenje. Toda tudi v naravnem redu je posebna inspiracija, prav tako nad sklepi razuma, izvira pa, kakor beleži Aristoteles, iz Boga, ki je prisoten v nas. Takšna je pesnikova inspiracija. Radi tega je pesnik božanski človek. Kakor svetnik? Ne. Kakor junak:

»Besede, ritmi, so zanj zgolj tvarina. Z njimi ustvari predmet, ki je v radost duha, ali pa se sveti od kakega odseva velike zvezdne noči bitja. Na tak način zapazi in reši v stvareh znamenje duhovnosti — pa naj je še tako neznatno — ki jo vsebujejo; njegovo slepo oko se v prsili stvarstva sreča s pogledom Boga. Svete knjige, pravijo teologi, imajo razne dobesečne pomeni; tudi v stvareh, ki jih je Bog ustvaril, so razni dobesečni pomeni. Kakor dopolnjuje v sebi svetnik delo Pasijona, tako dopolnjuje pesnik delo Ustvarjenja, sodeluje pri božjih uravnovešanjih, preklada skrivnosti, sonaturaliziran je tajnim oblastem, ki igrajo v vesoljstvu.

»V čisti duhovni esenci transcendirata tako poezija sleherno tehniko, transcendirata celo umetnost samo; lahko si pesnik, ne da bi bil ustvaril kakršnokoli delo, kakor ima krščen otrok posvečujočo milost, ne da bi se še moralno udejstvoval. Metafizična proporcija: poezija je proti umetnosti kakor milost proti moralnemu življenju.

»Potemtakem je podoba božje milosti. Ker odkriva v naravi raztresene aluzije in ker je narava aluzija na božje kraljestvo, nam daje poezija sama na sebi, ne da bi se tega zavedali, slutnjo, temno željo po nadnaravnem življenju. Spominjam se Baudelaireove krilatice: »S poezijo in skozi poezijo hkratu, z muziko in skozi muziko, zasluži duša razkošja, ki so onstran groba.« K temu je pristavljala: »Kadar potisne pesnitev človeku solze na rob oči, te solze niso dokaz nekega čezmernega užitka, marveč so vse prej priča razdražene melanholije, neke tirjatve živcev, neke v izgnanstvu nepopolnosti živeče narave, ki bi hotela doseči raj nemudoma, že na tej zemlji.«

»Bolj jasno kot meni so znane Vam te stvari. Kdo je boljše od Vas dojel vse, kar odseva evangeljske modrosti v slepi duši poezije? Tudi ona zahteva ozko pot, predpostavlja neko blagoslovljeno slabost — lepota šepa, pravite,

¹ Pravim »naravna« v nasprotju z bistveno nadnaravnostjo Kristusove milosti. To ne ovira, da bi se ne moglo — v drugem smislu, kakor se prava filozofija imenuje meta-fizična — reči o poeziji, da je nadnaravna, v kolikor stoji nad — ne ravno vsem ustvarjenim in stvarilnim naravnim redom — pač pa nad zajemljivo naravo in vsemi zakoni materialnega vesolja, in v kolikor so njene vrednote iz transcendentalnega reda.

in Jakob je šepal po borbi z angelom, in zamaknjenec šepa na eni nogi, pravi sv. Tomaž, zakaj ko je spoznal sladkost Boga, je šibak na tisti strani, s katero se naslanja na svet. V nekem smislu poezija ni tega sveta, po svoje je znamenje protislovja; njeno kraljestvo je tudi v naši sredi, v naši notranjosti; ona je tudi nična, povsem neznatna stvarica, jutranja svetloba, ki bo narasla do popolnosti dneva; v svoji lastni črti zahteva duha resničnega siromaštva. Vse pusti za svojo absolutnost. Siloma doseže svojo svobodo duha. Ve, da se ji poet uklanja, da mora biti junaško poslušen, vendar pa se ji prepušča s svojo inteligenco in voljo, radi tega je ni mogoče primerjati z avtomatizmom blaznežev ali z besnostjo obsedencev, marveč z budno in svobodno pasivnostjo duš, ki jih vodi Duh božji.

»A vse to za blagor, ki pa ni Blagor. Iz vseh mojstrskih del skupaj ne moreš dobiti enega samega giba milosti. Radi bi dali, Jean, za kratek počitek ljubezni z Bogom združenega srca, čeprav bi bil neviden celo naravnim očem angelov — vse poeme in vse sisteme.

»To je radi tega, ker je umetnost na stopnji, ki ni istovetna s človeškim blagrom. Odtod njena moč: osvobojena je človeškega, ni podložna ravnanju v zvezi z vnaprej določenim smotrom, kakor preudarnost; njen smoter je samo predmet, ki si ga je izbrala, despotično obvladuje svojo stvarino. Odtod pa tudi njena šibkost. Ako obstoji za umetnika cel organizem duhovnih čednosti, so to čednosti *secundum quid*, v nekem razmerju, sicer realne, ki posnemajo pravo duhovnost in pa svetniške čednosti, a jih ne dosežejo. Resnično, tragičen položaj. Umetnik pozna vso trdoto duhovnega življenja, ne uživa pa v njem skritega miru, katerega nobena ustvarjena stvar dati ne more. Izboljšati mora svojo voljo in vse svoje sile poželenja, toda v smotru, ki ni njegov smoter.

»Brez ozira na nagibe, ki vežejo človeka na njegovo delo, umetniku njegova čistost sama na sebi, naj ga je še toliko veljala, nič ne koristi za rešitev njegove duše. Kljub temu pa je to resnična čistost, plačana s težo bolečin ustvarjenega duha; in podoba je druge čistosti, katero — upodablja jo — pripravlja. Zadostuje neznatna premeknitev sklonjenih nebesnih ravnin, samo dih milosti, in speči se bo okrenil ter prebudil pri Bogu. Bog ve za človekova dela, za obratno stran njegovih naporov, in povsodi nastavlja svoje pasti, svoje delujoče milosti, Bog vidi najskritejši kotiček srčne čistosti. To je božja usmiljenost.

»Razumite me prav. Kakor metafiziko, ponižujem tudi poezijo samó pred Bogom. Ne ponižuješ poezije, ako jo ponižuješ pred Bogom. Pokazal sem njeno veličino, nihče nam ne približa toliko nevidni svet kakor modrijan in pa pesnik, razen svetnika, ki je z Bogom en in isti duh, in zatorej Njemu bližji od kogarkoli drugega. Pokazal sem tudi dobrote, ki jih imajo ljudje od nje². Sami na sebi nekoristni za večno življenje, sta umetnost in poezija človeškemu rodu potrebnejši od vsakdanjega kruha. Pripravljata ga k življenju duha.«

Silvester Škerl

² Nihče, pravi sv. Tomaž, ne more živeti brez razvedrila. Kdor je oropan duhovnih razvedril, preide k mesenim.